

KRZYSZTOF MALICKI

POZA WSPÓLNOTĄ PAMIĘCI

Życie i Zagłada Żydów
w pamięci mieszkańców
regionu podkarpackiego

Wydawnictwo IFiS PAN

Warszawa 2017

Spis treści

Wstęp	11
Rozdział 1. Teoretyczno-metodologiczna koncepcja pracy	
1. Pamięć zbiorowa jako przedmiot badań socjologicznych	23
1.1 Współczesne narracje o przeszłości – dylematy badacza	23
1.2 Historia a pamięć zbiorowa.....	28
1.3. Pamięć komunikatywna i pamięć kulturowa	38
1.4. Zagłada w perspektywie polskiego świadka	44
2. Metodologia badania	48
2.1. Problemy badawcze	48
2.2. Badane zbiorowości	53
2.3. Metody i techniki badawcze	55
3. Dobór respondentów i rozmówców	61
Rozdział 2. Polska pamięć o Żydach i Zagładzie	
1. Powojenne kształtowania się pamięci o Zagładzie	65
1.1 Pamięć o Zagładzie – rekonstrukcja, odzyskiwanie, obrachunek	65
1.2. Żydzi i Zagłada jako przedmiot polityki pamięci	69
1.3. Od Lanzmanna do Grossa – debaty o polskim świadku czasu Zagłady	75
2. Pamięć o Żydach w perspektywie badań społecznych	81
2.1. Charakterystyka badań poświęconych Żydom i Zagładzie ...	81
2.2. Badania społeczne w okresie PRL	85
2.3. Sondáže po 1989 roku	88
2.4. Żydzi w pamięci Polaków o II wojnie światowej	93

3. Żydzi w historii regionu podkarpackiego	97
3.1. Osiem wieków wspólnej historii	97
3.2. Zagłada	107
3.3. Okres powojenny	112
Rozdział 3. Przeszłość Żydów w świadomości mieszkańców Podkarpacia w świetle badań surveyowych	
1. Informacja o badaniu terenowym	117
2. Kontakty z przeszłością Żydów w regionie	118
3. Wiedza o historii Żydów	122
4. Transmisja i przekaz pamięci	135
5. Wyobrażenia o relacjach polsko-żydowskich	138
Rozdział 4. Pamięć świadków	
1. Charakterystyka ogólna	145
2. <i>„To było tak codzienne, że trudno mi opowiedzieć”.</i> Stosunki polsko-żydowskie do 1939 roku	148
2.1. Żydzi w ogólnym pejzażu lokalnych wspólnot	149
2.2. Relacje szkolne i koleżeńskie	159
2.3. Relacje ekonomiczne	164
2.4. Uprzedzenia, lęki, wrogość	169
3. <i>„Pamiętam jak oni patrzyli przez te kratki w tych wagonach towarowych, takich bydłowych”.</i> Zagłada 1939–1943	184
3.1. Pierwsza przemoc, segregacja, zabójstwa	185
3.2. Okupacja sowiecka i obszary nad Sanem	195
3.3. Deportacje do gett i obozów zagłady	198
3.4. Egzekucje	202
4. Polskie reakcje na eksterminację Żydów	212
4.1. Atmosfera wokół Zagłady	215
4.2. Pomoc ginącym	221
4.3. Pomoc sprawcom	229
5. <i>„Oni nie chcieli wracać, bo się bali, że ich zabiją”.</i> Okres powojenny	234
Rozdział 5. O dziedzictwie wspólnej historii i wpływie przeszłości na współczesne relacje polsko-żydowskie	
1. Pamięć polska, pamięć żydowska. Obszary odmiennych narracji	239
2. <i>„Wszędzie były karabiny niemieckie”.</i> O pomocy ginącym w Zagładzie	242
3. <i>„Nie tylko Żydzi. Polacy tak samo...”.</i> O rywalizacji w doświadczonych krzywdach	252
4. <i>„To już Żydzi nie mają do tego nic”.</i> O restytucji pożydowskiego mienia	256

5. „Babciu, a o kim ty opowiadasz? Jakie Żydy?” O nauczaniu o Zagładzie	265
6. „Tu nie ma żadnego antysemityzmu”. O współczesnych uprzedzeniach wobec Żydów	270
7. Zamiast podsumowania. W poszukiwaniu typologii postaw Polaków wobec pamięci o Żydach	282
Rozdział 6. Pamięć młodego pokolenia	
1. Uwagi wstępne	287
2. Żydzi w przekazach rodzinnych	289
3. Żydowskie miejsca pamięci	295
4. Bezpośrednie kontakty z osobami narodowości żydowskiej	302
5. Stosunek Polaków do Żydów i polski antysemityzm	304
6. Współczesne relacje polsko-żydowskie	307
Rozdział 7. Wnioski i podsumowanie	
1. Aktualność przedmiotu badań	311
2. Międzypokoleniowa transmisja pamięci	315
3. Pamięć o Żydach jako element polskiej pamięci przeszłości	318
4. Pamięć Zagłady w perspektywie pamięci kulturowej	322
Bibliografia	331
Wykaz rozmówców i zrealizowanych wywiadów	347
Aneks	350
Tabela 1	350
Tabela 2	359
Summary	361